

TEZĂ DE DOCTORAT

The Search for Identity in Nadine Gordimer post-Apartheid Novels

(„În căutarea identității în romanele post-apartheid ale lui Nadine Gordimer”)

elaborată de asistent drd Diana Silvana Stoica

conducător științific: prof.univ.dr. Emil Sîrbulescu

– Rezumat –

Într-o serie de prelegeri din 1994, Nadine Gordimer remarca statutul diferit al Africii de Sud care nu mai este la marginea imperiului, ci dimpotrivă, în centrul lui: „Cealaltă lume care a fost lumea nu mai este lumea. Țara mea este întreaga lume, o sinteză a ei” (1996:134). În această privință, Africa post-Apartheid și-a reconstruit identitatea națională pe fondul evenimentelor globale care scriu istoria universală, oferind cetățenilor șansa să scape de constrângerile țării lor și să aducă elemente esențiale importante în procesul globalizării. De fapt, are ocazia să extragă elemente din America, Europa și Africa cu scopul „de a deveni acel hybrid special dintre Vest și Sud”.

Civilizațiile occidentale au încercat să-și impună standardele și cerințele în acest „capăt zdrențuit de continent” (Gordimer 1998:278), care a atras atenția nu doar din cauza celor mai dure forme de racism întâlnite vreodată în istorie, ci și datorită celor patru premii Nobel pentru pace și două pentru literatură. Totuși, când citim texte ale unor scriitori sud africani – fie ca sunt scrise în engleză sau traduse din Afrikaans sau alte limbi africane – observăm o întrepătrundere între spiritual local și cel internațional.

Cel local este mai mult decât o experiență de prima mână a unei comunități importante; este redobândirea unui spațiu comun unde Sinele și Celălalt intră în contact, schimbă pozițiile, se luptă să evite ștergerea diferențelor, să-și păstreze individualitatea și să se opună discriminării. De fapt, așa cum subliniază Michael Chapman, „*sud africanii nu mai scriu ca reacție la sediul central*”. Ei scriu luând în considerare „redescoperirea normalului” așa cum a fost definit de Njabulo S. Ndebele în 1986 când acesta observa că „simbolurile vizibile ale sistemului opresiv din Africa de Sud par să fi determinat de-a lungul anilor dezvoltarea unei forme literare extrem de dramatice, extrem de demonstrative” (1992:434).

Astfel, înlocuirea temelor referitoare la Apartheid într-o nouă țară este o sarcină extrem de solicitantă. Unele dintre subiectele literare preferate de „vechea gardă”, de influentul „cvartet alb” (Kellas 2004) format din J.M. Coetzee, Nadine Gordimer, Andre Brin și Breyten Breytenbach, sunt următoarele: importanța multiculturalismului în Africa de Sud post-Apartheid, statutul scriitorului, vulgarizarea violenței din cauza influențelor mass-media, reconcilierea cu un trecut violent și implicațiile economice și culturale ale globalizării, lupta împotriva SIDA, emanciparea sexuală, globalizarea și pierderea identității culturale și naționale, deștrădăcinarea, migrația și exilul economic, toate acestea sunt probleme care tind să înlocuiască preocupările majore de dinainte legate de violență, discriminare rasială și de gen, relația dintre literatură și politică, sau rolul eticii în literatură. Leon De Kock, cel care a proclamat moartea literaturii sud-africane în eseul „Se mai poate vorbi de o literatură sud-africană? sau: Literatura sud-africană a murit, traiască literatura sud-africană” (2005:76), consideră că Gordimer a făcut „o remarcabilă

mișcare înspre exterior, fiind interesată de felul în care identitatea națională este traversată de curente globale”.

Obiective

Scopul meu este să subliniez temele care apar în mod constant la Nadine Gordimer, să le analizez împreună cu subiectele pe care le analizează în scrierile post-apartheid. Cele cinci capitole sunt structurate în jurul subiectelor și temelor pe care Gordimer le-a privit ca pe o primă preocupare atât în ficțiune cât și în eseuri, pentru că scriitoarea din Africa de Sud pare să fi creat „carte majoră” de-a lungul întregii sale cariere în locul unor „opere majore” individuale (Ettin 1993:7). În scopul de a da „un sens contextului” romanelor și povestirilor lui Gordimer, am ales să studiez atât romanele cât și scrierile nonficțiune, deoarece ele nu sunt „entități separate”, ci, așa cum sugerează Stephen Clingman, „sunt două moduri diferite care gravitează în jurul unui singur procedeu” (Gordimer 1988:13).

De fapt, Nadine Gordimer însăși accentuează faptul că scriitorii sunt autorii unei opere majore structurate în funcție de momentele diferite din viața lor. Într-o discuție avută cu Andrew Salkey (1969) ea declara că „de-a lungul vieții, noi toți scriem o singură carte de fapt, însă o scriem bucată cu bucată, adesea din diferite puncte de vedere. Evoluezi, te schimbi, și la fel și scrierile tale se schimbă odată cu tine. Ori, uneori regresezi și se pare că și scrierile tale o fac odată cu tine. Dar în sfârșit, pentru tine ca scriitor, scrierile tale sunt viața ta și constituie un întreg.” (Bazin 1990:44)

Limitele abordării

Majoritatea subiectelor abordate nu mai sunt considerate ca aparținnd exclusiv realității sud-africane. Astfel, *None to Accompany Me* („Nimeni alături de mine”, 1994) și *The*

House Gun („Arma din casă”, 1998) pun accentul pe violență ca principala moștenire a sistemului apartheid și trebuie să se refere la responsabilitatea individuală și socială cu scopul de a încheia acest proces; *The Pickup* („La agățat”, 2001) se concentrează pe aventurile orientale ale unei tinere albe din Africa de Sud care alege să se mute într-o țară arabă; *Get a life* (2005) examinează corpul atins de boală și alegerile vieții. O preocupare centrală a acestui studiu este atenția acordată de Gordimer integrării negrilor: Sibongile Maqoma (*None to Accompany Me*), femeia politician, Hamilton Motsamai, avocatul care apare în două dintre romanele lui Nadine Gordimer (*The House Gun* și *The Pickup*), Thapelo (*Get a Life*), implicat în activități ecologice, toți reprezintă noua elită a negrilor care ocupă poziții cheie în noua Africă de sud. În toate romanale și povestirile post-apartheid, scriitoarea este interesată de femeile puternice și influente, care apar fie ca personaje principale sau secundare: Vera Stark și Sibongile Maqoma (*None to Accompany Me*), Claudia Lindgard (*The House Gun*), Julie Summers (*The Pickup*). În final, în *Get a Life* Gordimer aduce în prim plan problemele medicale și ecologice în defavoarea temei ei preferate – politica rasială.

Premizele cercetării

De-a lungul celor cinci capitole, conceptele „loc” și „casă” vor fi analizate în relație cu exilul și relocarea, boala și violența. Johannesburgul, suburbiile sale și sălbăticia veldului sunt prezentate în romanele post-apartheid cu scopul de a studia și înțelege cultura urbană și prezervarea mediului înconjurător. Astfel, „eternul nomad”, femeia politician nemiloasă, prizonierul și pacientul, toți sunt legați unul de celălalt și în final refuză legătura cu un loc anume, în căutarea identității și redefinirea „celuilalt/the Other”. În plus, cel mai recent roman al lui Gordimer revine la subiecte commune în lumea

occidentală: ecologie și mediu înconjurător, deși de foarte multe ori a fost criticată pentru că a rămas mută în fața politicilor sud-africane.

În abordarea romanelor post-apartheid, temele mai sus menționate vor fi discutate în paralel cu conceptul alterității. Voi folosi alteritatea pentru a da o definiție „sinelui” și „celuilalt” văzuți mai degrabă ca termeni pereche decât ca termeni opuși, și a determina schimbările impuse de „sine” asupra „celuilalt” și invers, stabilind cine este acel „celălalt” în romanele și povestirile analizate. Astfel, voi demonstra ca „celălalt” rasial este mai mereu însoțit de cel cultural, social, violent, vulnerabil, străin, local, exotic sau „celălalt” îmbolnăvit, toate se reunesc pentru a reprezenta imaginea Africii de Sud post-apartheid din romanele lui Nadine Gordimer.

Deși operele analizate în cele cinci capitole aparțin perioadei post-apartheid, voi face referire și la romanele, povestirile și eseurile scrise și publicate înainte de 1990, deoarece sunt de o importanță în înțelegerea factorii socio-politici care conturează Africa de Sud multirasială și multiculturală în secolul 21. În plus, mă voi referi biografia scrisă de Ronald Suresh Roberts (2005) și care conține părerile personale ale scriitoarei asupra propriilor personaje, corespondența personală cu Edward Said, Susan Sontag, J.M. Coetzee, Allan Paton și alți mari intelectuali influenți. Voi lua în considerare unele opinii exprimate în biografie doar pentru a explica de ce Gordimer și-a schimbat poziția asupra unor subiecte precum feminismul sau boala ca taboo.

Metodă și corpus

Lucrarea este structurată în cinci capitole, urmate de Concluzie și Bibliografie.

Capitolul 1, *Victims of Memory: Forms of Exile* („Victimele memoriei: forme ale exilului”) prezintă temele exilului și ale dislocării și îl identifică pe „celălalt” în povestirile scrise între 1950 și 1972, și după 2000, în trei romane: *July's People* (1981), *None to Accompany Me* (1994), și *The Pickup* (2001). Problema alterității și victimizării este analizată în relație directă cu teoria exilului a lui Edward Said și cu definiția dată de acesta diferitelor forme de exil. Alt aspect examinat este vocea „celuilalt” străin. Din cauza faptului că exilații, refugiații și imigranții cu greu comunică în comunitatea din care fac parte, uneori ei devin victime, se implică în acte de violență sau luptă pașnic ca activiști politici doar pentru a putea să-și găsească o „voce” și a și-o exprima.

În scrierile ei, Gordimer face legătura între memorie și spațiul social ocupat de către exilați, imigranți și refugiați, doar pentru a oferi redefinirea identității care le permite acestora să își găsească un loc în comunitățile target. Imaginile produse de memorie se suprapun peste realitate doar ca să o modifice și să-i permită adaptarea la nou mediu. Altfel ar fi imposibil ca o nație cu 11 limbi oficiale să poată funcționa doar bazându-se pe memorie, de aceea conștiința națională este modificată de imigranții care se întorc (foreign Others) și care își imprimă propriile tradiții asupra societății sud-africane multiculturale și multirasiale. Gordimer surprinde momente din viața exilaților, identifică anumite caracteristici pe care Said (1986:12) le numea „o serie de portrete fără nume, fără context”, explicând imaginile care sunt „în mare parte neexprimate, fără nume, mute”.

A doua parte a capitolului prezintă cele patru categorii ale exilaților, refugiaților și imigranților portretizați în romanele lui Gordimer. Prima categorie este cea a imigranților

veniți în Africa de Sud, și care consideră comunitatea gazdă ca instabilă și fragmentată, dar care nu pot și nu se vor întoarce nicio dată în țara de baștină. A doua categorie este cea a exilaților și a emigranților forțați să plece din Africa de Sud, și care nu se pot adapta noii condiții de „străini/înstrăinați”. Astfel, experiența lor în comunitatea target este descrisă ca fiind ostilă și mereu amenințătoare. Ei preferă să se izoleze și să traiască în trecut din cauza că ceea ce ei numesc „acasă” nu mai este nici aici (Africa de Sud) nici acolo (în țara de baștină).

Cei care se întorc reprezintă a treia categorie, ei fiind responsabili pentru viitorul Africii de Sud deoarece, atunci când se repatriază, ei „aduc povara și experiența exilului” (Gready 1994:512) înapoi în țara lor. Există posibilitatea ca „țara imaginată” să coincidă (cel puțin geografic) cu descrierea Africii post-apartheid, dat fiind faptul că ei au șansa să fie parte din această transformare.

În final, cea de-a patra categorie este reprezentată de pseudo-exilați, sud-africani forțați să-și caute refugiu în propria țară. Lumea lor e o lume a relocării, singurătății și a melancoliei, deoarece „țara imaginată” este în afara contextului realității. Comunicarea este blocată fie de imposibilitatea lor de a vorbi aceeași limbă sau de incapacitatea lor de a înțelege regulile a ceea ce ei consideră „ceilalți marginali” și adaptarea lor la lume.

Capitolul 2, *New Otherness: The Arab World* („Noua alteritate: lumea arabă”) continuă să examineze tema dislocării, tema „sinelui și a celuilalt” în contextual iubirii inter-rasiale. În această privință, Gordimer abandonează tradiționala dichotomie negru/alb și pentru prima oară părăsește contextul sud-african, concentrându-se pe lumea arabă.

Romanul *The Pickup* (2001) prezintă o mișcare dublă: relocarea înăuntrul și în afara Africii de Sud, într-o țară arabă nenumită.

Problema alterității se pune într-un mod mai complex deoarece „negritudinea” nu mai este o trăsătură distinctă a „celuilalt” rasial. Deși barbatul arab este prima dată etichetat ca „negru sau un fel de negru” (2001:41), mai târziu el este privit ca „nefiind unul dintre ei” (87), neavând descendență africană, ci fiind unul cu piele și păr negru, dar totuși incapabil să vorbească Afrikaans sau engleza decent (sau nicio limbă africană, de fapt) ca restul cetățenilor sud-africani. După cum observa Homi Bhabha (1997:82), pielea este „primul simbol al corpului”, indicatorul celui văzut ca „aproape la fel, dar nu la fel” (89), și care este corelat cu identitatea socială, rasială și culturală a *sinelui și celuiilalt*.

The Pickup prezintă o nouă imagine a Africii de Sud și a obișnuitelor probleme legate de rasă, clasă socială, birocrăție, privite atât la nivel local cât și global. Schimbarea de peisaj de la un Johannesburg post-apartheid la o țară arabă cu locuitorii musulmani, satele și deșertul ei este neobișnuită pentru Gordimer care era obișnuită să-și aplece atenția asupra specificității societății sud-africane. În plus, romanul descrie o imagine ideală a *celeilalte* lumi și a locuitorilor ei, în care Julie Summers, femeia sud-africană albă care alege să se mute în satul arab al soțului, este fascinată de valorile tradiționale ale familiei arabe și de imensitatea deșertului. Intriga amintește de povestirea din 1991, „Some Are Born to Sweet Delight” (din volumul *Jump*), care de asemenea prezintă povestea de dragoste între un bărbat arab și o femeie sud-africană și decizia ei de a vizita țara de naștere a soțului ei. În povestire, bărbatul își folosește soția ca să activeze o bombă într-un avion, fără ca

romanul să facă vreo referire la violențele din lumea arabă. De fapt, țara arabă poate fi văzută ca un „celălalt” cultural al noii Africi de Sud.

În afară de acest „celălalt” cultural și rasial, analiza pe care o fac romanului identifică și definește un „celălalt” social și exotic. Primul este produsul unei societăți colonizate, rezultatul realității sociale „care este în același timp un *celălalt* și totuși vizibil și bine cunoscut” (Bhabha 1997:71) pe când celălalt este bărbatul arab cu identitatea care oscilează între „o maimuță slinoasă” deghizată și fără nume (Gordimer 2001:92), și un prinț oriental. Astfel, *The Pickup* portretizează o lume a unor identități fragmentate, o lume asimetrică a unor „relații de putere piezișe” (169) într-o Africă de Sud post-apartheid care trebuie să își redefiniească identitatea pentru a putea să intre în „satul global”. Mariajul intercultural este „raza de speranță” a lui Gordimer în legătură cu lumea postcolonială, la fel cum mariajele interraciali erau pentru perioada colonială. În aceasta privință, Nadine Gordimer subminează diferențele stereotipice și dihotomia Est/Vest este inversată. La începutul secolului 21, Africa de Sud este definită prin reînnoirea politică, liberalism și progres economic, fiind asociată cu Vestul, sud-africani fiind văzuți ca „europeni – dar nu se văd astfel [...]” (Gordimer 2001:94).

Capitolul 3, *Black Feminity: The Search for Black Female Identity in None to Accompany Me* („Feminitate neagră – în căutarea indentității feminității negre în *Nimeni alături de mine*”) se concentrează în principal pe femeile negre ale Africii de Sud și pe evoluția lor din satele tradiționale africane înspre o modernitate urbană. Interpretarea dată de mine romanului *None to Accompany Me* (1994) tratează punctele de vedere ale lui Gordimer în legătură cu feminitatea și luarea puterii de către negri, toate fiind exprimate

în eseurile din *The Essential Gesture* („Gestul esențial”, 1988) and *Living in Hope and History* („Trăind în speranță și istorie”, 1999). Există o paralelă între cele două protagoniste feminine din *None to Accompany Me*: amândouă sunt nemiloase, puternice și solitare, exemplificând lupta femeii negre de a obține ceva ce femeia albă a deținut dintotdeauna: un cămin și o poziție respectată în comunitate. După cum subliniază Ileana Sora Dimitriu, Vera Stark reprezintă sfârșitul „marii narațiuni apartheid”, și așa merge mai departe, adaugând că Sibongile (Sally) Maqoma anunță începutul unei ere noi în romanul sud-african și mai ales în romanele lui Gordimer. Cum femeia albă se simte eliberată de povara politicii, femeia neagră preia responsabilitățile, ea nemaifiind constransă doar să păstreze valorile familiei tradiționale.

În câteva dintre eseurile publicate după 1990, Nadine Gordimer nu vede drepturile femeilor ca fiind o problemă separată, ci ca „parte dintr-un întreg de probleme ale drepturilor omului și a unor grupuri de nemulțumiți din societăți diverse” (1990:154) și accentuează faptul că femeile și bărbații negri au nevoie în primul rând să se preocupe de statutul lor de „celălalt” rasial și mai apoi să încerce să-și redobândească identitatea feminină/masculină. Totuși, personajele feminine ale lui Gordimer sunt independente și își întăresc pozițiile din structura puterii. Ronald Robert Suresh observă (2005:23) că „Gordimer cu greu poate fi văzută ca anti-feministă. Romanele ei sunt aproape în mod uniform conduse de femei importante și asertive”. Multe dintre romanele lui Gordimer au ca protagoniste personaje ale căror dezvoltare i-a făcut pe unii critici să afirme că feministele ar trebui să-o recomande pe scriitoarea sud-africană, în special de când aceasta insistă „nu pe pasivitatea femeilor, ci pe responsabilitățile lor” (Temple Thurston 1999:115).

În *None to Accompany Me*, Nadine Gordimer prezintă trei perspective diferite asupra femininătăii negre. Sibongile este reprezentativă pentru ‘împuternicirea’ femeilor negre atunci când ea reușește să-i ia locul unui negru (soțul ei) pe scena politică. Fiica ei, Mpho, o adolescentă neagră, este hibridul dintre „acasă” și „exil”, dintre Africa de Sud și Anglia. Deși Mpho ar putea să fie idealul fuziunii culturale în Africa de Sud, faptul că ea nu putea vorbi niciun dialect african o transformă într-un „celălalt” cultural, în timp ce incapacitatea de a se simți acasă și o sarcină nedorită o definesc pe Mpho ca fiind un „celălalt” social. Cea de-a treia femeie neagră din roman este soția lui Oupa, „celălalt” nativ care rămâne nenumit, ea reprezentând stabilitatea comunităților tradiționale.

În ultima parte a capitolului, scriitoarea prezintă aspecte legate de „acasă” și de stabilirea domiciliului. Pentru Gordimer, locul (casa) nu este predeterminat, dar depinde de rolul asumat de personajele ei și de alegerile pe care le fac. Astfel, Sibongile și Mpho nu pot să identifice „acasă” cu prezenta locație. Conceptul de „acasă” este înlocuit de acela de „găzduire”, amândouă având sensul de adaptare și reconciliere. Totuși, pentru „celălalt” nativ care rămâne adânc înrădăcinat în tradițiile africane, *acasă* are coordonate stricte: e mai degrabă „locul în care te-ai născut, primele fețe pe care le-ai văzut în jurul tău, și concetățenii tăi cu care te-ai identificat și cu care ai luptat politic, personal și artistic de-a lungul întregii vieți” (Gordimer 1988:34). În această privință, examinez modul în care Gordimer folosește spațiul urban și rural care redefinește femeia neagră în căutarea identității.

Capitolul 4, *The Violence of Transition: The House Gun* („Violența tranziției: *Arma din casă*”) investighează tema violenței în contextul tranziției de la apartheid la post-

apartheid și a procesului de reconciliere cu trecutul violent al societății sud-africane. Deși capitolul este centrat pe romanul *The House Gun* (1998), anumite exemple de violență vor fi identificate și în romanul *None to Accompany Me*, unde Gordimer asociază violența cu o reluare imposibil de anihilat: „Oamenii se omoară unii pe alții iar viitorul se uită înapoi și întreabă, pentru ce? Putem oricum vedea de aici care ar fi fost sfârșitul. Și apoi se întorc să se ucidă unii pe alții pentru un alt motiv a cărui rezoluție ar fi putut fi prevăzută”. (1995:305)

Analiza mea accentuează relația strânsă între „celălalt” violent și „celălalt” vulnerabil – în general victimă, dar posibil făptaș în același timp – și începe din izbucnirile de violență excesivă care demonstrează ura „alterității” într-o Africă de Sud post-apartheid, izbucniri descrise în *None to Accompany Me*. Continuă cu „crima de context” și imediatele consecințe care constituie intriga romanului *The House Gun*. Ulterior, violența și efectele ei asupra „celuilalt” vulnerabil sunt studiate ca un fenomen de includere, pentru ca toți cei din Africa de Sud au moștenit apartheid-ul.

Societățile multirasiale sunt mult mai probabil victimele conflictelor decât societățile omogene, așa cum avertizează Frogardt și Temin (2007:402): „O mare atenție trebuie acordată atrocităților din trecut și a urei etnice; manipularea miturilor, a stereotipurilor și a identităților care dezumanizează”. Ca alternativă la conflict este și „Centrul pentru studiul violenței și reconcilierii” fondat în ianuarie 1989 cu scopul principal de „a folosi experiența în contruirea reconcilierii, democrației și a unei culturi a drepturilor omului și a prevenirii violenței în Africa de Sud și în celelalte țări din Africa”. Un al doilea pas important a fost Truth and Reconciliation Commission (TRC) înființată în 1995. Comisia

a fost considerată a fi una dintre cele mai eficiente moduri de a face pace cu trecutul și de a recunoaște moștenirea violenței politice.

În opinia lui Gordimer (Paul 1998), principala datorie a TRC și a Amnesty Commission este să dezvăluie „complexitatea ființelor umane, complexitatea reacțiilor acestora în diferite contexte, cât și schimbarea constantă de moralitate”, așa cum „săparea după adevăr” este în egală măsură dureroasă și extraordinară. *Arma din casă* a fost scrisă sub influența înregistrărilor și metodelor folosite de TRC pentru a obține mărturiile de la victime. În roman, Gordimer face legătura între poveștile unor oameni obișnuiți și istoria însăși cu scopul de a prezenta opinia personală asupra unei Africi de Sud de tranziție unde violența are o formă complicată impusă atât de moștenirea apartheid-ului cât și de procesul de tranziție, care a făcut ca armele să devină o cale legitimă de a rezolva orice problemă.

The House Gun prezintă transformările psihologice ale unei familii albe din Africa de Sud, de-a lungul căutării adevărului și în final înțelegerii mecanismelor violenței. Cuplul alb încearcă să se împace cu crima fiului lor în același fel în care societatea sud-africană face încercări de a se reconcilia cu trecutul violent. Influența mass-media asupra populației tinere este examinată în prima parte a acestui capitol, deoarece prezintă imaginile morții și ale violenței ca acte întâmplătoare, fără nicio legătură cu publicul. Totuși, „spectacolul violenței” îi privește pe toți membrii comunității, fără excepție, deoarece este adânc ancorată în cotidian.

Ultima parte a celui de-al patrulea capitol arunca o privire asupra emancipării bărbaților negri și analizează personajul Hamilton Motsamai care apare și în alte două romane ale

lui Nadine Gordimer: *The House Gun* și *The Pickup*. Atunci când urmărește cariera avocatului negru, Gordimer arată un interes authentic în emanciparea elitei negre spre deosebire de relațiile de putere care transformă elita veche într-un „celălalt” vulnerabil, așa cum mărturisește scriitoarea: ei – oamenii albi care vechiul regim al discriminării rasiale mereu au avut negri dependenți de ei – acum se văd ei înșiși dependenți de un distins avocat negru care le va apăra fiul. Asta va fi dubla teorie a romanului meu. (Gordimer 2000:89)

Capitolul 5, *The Body at Risk: The Healthy Self and the Unhealthy Other in Get a Life* („Corpul în pericol: „sinele” sănătos și „celălalt” bolnav în *Get a Life*”) explorează temele sănătății și ale bolii, focusându-se pe teama de contaminare și necesitatea izolării. Pornind de la observația lui Robert Crawford (1994:1350) „violența este un mesager al bolii și un germene care contaminează corpul social” voi face o paralelă între boală și violență așa cum sunt reflectate în romanele *Get a Life* și *The House Gun*. Structura relației dintre bolnavul/contagiosul „celălalt” și îngrijitor, la fel ca relația dintre sinele profesional și personal este examinată prin prisma următoarelor concepte: frica (de izolare și modificări genetice), vulnerabilitate, solitudine și viața publică, imagine proprie asupra trupului, natura și supraviețuire. Sănătatea este masca „sinelui”, în timp ce boala – ca etichetă a celor excluși – exprimă alteritatea sinelui și oferă experiențe descrise și analizate în profunzime în romanul lui Gordimer metaforă a Africii de Sud.

Totuși, există o particulă latentă în fiecare trup sănătos, particulă ce se poate activa în orice moment și, în final, „sinele” sănătos se poate transforma în „celălalt” contaminat. Pe de altă parte, scriitoarea a fost mereu preocupată de imaginea trupurilor sănătoase,

frumoase, erotice, considerand sexualitatea și corporalitatea ca fiind părți importante ale vieții politice. În consecință, criticii adeseori i-au descris proza ca fiind profund senzuală, în special de când autoarea a declarat într-un interviu ca în primul rând experiența senzuală a făcut-o să devină scriitoare (Ettin 1993:60). Interesul ei pentru procesele corpului uman este clar exprimat în ultimul volum de povestiri scurte (*Beethoven Was One-sixteenth Black*), o poveste din trei părți (Alternative Endings) care tratează poveștile de dragoste prin prisma celor cinci simțuri: „văz, auz, miros, gust, pipăit” (Gordimer 2007:141).

Ultima parte a acestui capitol examinează natura alterității. În această privință, „orașul” și „sălbăticia” sunt opuse/relatate în același fel în care bolnavul „celălalt” este opus/conectat cu „sinele” sănătos: „civilizația merge împotriva naturii”, remarcă unul dintre personajele lui Gordimer (2005:168). Sinele sănătos, reprezentat de sălbaticie, are grijă de oraș – bolnavul „celălalt” – identifică trauma, vindecă rănilor cu poțiuni miraculoase, are grijă de pacienții bolnavi aflați în carantină ai orașului, și în același timp este amenințat cu infecția transmisă de locuitorii orașului: „Inevitabila eleganță, însuflețire de a fi un microcosmos în minunatul macrocosmos” (94).

Edward Said afirma că „deși o persoană poate să nu fie un emigrant sau un expatriat, este totuși posibil să gândească la fel cu acesta, să își imagineze și să cerceteze”. Ca să-l parafrazez, aș spune că, deși nu am trăit experiența sud-africană în realitate, consider că e posibil să o cercetez prin prisma scrierilor lui Nadine Gordimer și să creez o „imagine eterogenă a națiunilor în discuție” (Brânzeu 2008:26).